

Počítače a algoritimizácia

Základná koncepcia procesora

Prednášajúci:

doc. Ing. Anna Jadlovská, PhD.

doc. Ing. Ján Jadlovský, CSc.

Procesor

Procesor je najdôležitejšia súčiastka v PC. Fyzicky je tvorený jedným čipom, ktorý má v sebe ukrytých niekoľko miliónov elektronických súčiastok.

Je jednou zo základných častí PC. Jeho funkcia je interpretovať inštrukcie programu, ktorý je uložený v hlavnej pamäti. Pri tejto činnosti sa inštrukcie vyberajú z hlavnej pamäte, vykonávajú sa požadované operácie s operandami špecifikovanými v inštrukciách a uskutočňujú sa príslušné prenosy informácií medzi jednotlivými časťami PC.

Hlavné časti procesora

Processor sa skladá z 2 hlavných častí:

- a) operačná časť
- b) riadiaca časť

a) **operačná časť** vykonáva operácie s operandami na základe povelov z riadiacej časti. O výsledkoch operácií informuje riadiacu časť prostredníctvom príznakov.

b) **riadiaca časť** vyberá inštrukcie z pamäte, dekoduje ich a zabezpečuje ich vykonanie. Riadi spoluprácu procesora s okolím (komunikácia s pamäťou a V/V zariadeniami, obsluha prerušenia).

a) operačná časť procesora

Je zložená z aritmeticko-logickej jednotky (ALJ, ALU), registrov a komunikačných obvodov.

Aritmeticko-logická jednotka je určená na bezprostredné vykonanie aritmetických, logických a iných operácií s operandami.

Registre (zápisníková pamäť) slúžia na prechodné uloženie operandov, vstupujúcich do operácií, ako aj na uloženie výsledku.

Komunikačné obvody umožňujú vykonávanie medziregistrových prenosov použitím zbernice.

Aritmeticko-logická jednotka

Slúži na vykonanie elementárnych aritmetických a logických operácií, na základe ktorých je možné realizovať ľubovoľné algoritmicky definované spracovanie číselných a nečíselných údajov. ALJ realizuje aj operácie (posuvy, predikáty).

Základ ALJ na úrovni logických obvodov na realizáciu základných aritmetických operácií predstavuje **paralelná dvojková sčítačka**.

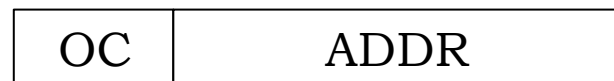
b) riadiaca časť procesora

Uskutočňuje výber a dekódovanie inštrukcií a zabezpečuje ich vykonanie. Riadi spoluprácu procesora s okolím.

Formát inštrukcie

Inštrukcia je príkaz pre procesor, ktorý mu určuje akú činnosť má vykonať.

Vo všeobecnosti sa inštrukcia skladá z viacerých polí:

Obr. Všeobecný formát inštrukcie

Všeobecný formát inštrukcie

Pole OC (operačný kód) špecifikuje operáciu, ktorá sa má vykonať.

Pole ADDR obsahuje adresu operandu/operandov pre príslušnú operáciu.

Vo všeobecnosti sa používajú jedno-, dvoj- alebo trojoperandové inštrukcie.

Nie všetky inštrukcie potrebujú pole ADDR, napr. inštrukcia pre povolenie prerušenia.

Typy inštrukcií - podľa vykonávanej činnosti delíme inštrukcie na:

- a) presunové inštrukcie
- b) výpočtové inštrukcie
- c) skokové inštrukcie
- d) riadiace inštrukcie

} inštrukčný súbor

Inštrukčný súbor

Presunové inštrukcie slúžia na presun údajov medzi registrami procesora, medzi registrom a OP, registrom a V/V zariadením alebo pamäťovými miestami navzájom.

Výpočtové (operačné) inštrukcie predpisujú vykonávanie arit., logických alebo iných operácií nad operandami.

Skokové inštrukcie slúžia na zmenu lineárneho vykonávania programu. Vykoná sa inštrukcia, adresa ktorej je špecifikovaná v práve vykonávanej inštrukcii.

Riadiace inštrukcie sú určené na vykonanie špeciálnych operácií, ktoré priamo súvisia s riadiacou alebo operačnou časťou, napr. povolenie alebo zakázanie externého prerušenia, softvérové prerušenie a pod.

CISC a RISC procesory

Procesor s architektúrou CISC (Complex Instruction Set Computer) sa vyznačuje zložitým inštrukčným súborom, ktorý je navrhnutý tak, aby priamo podporoval preklad z vyšších programovacích jazykov do strojového kódu procesora. (I 80x86)

Procesor s architektúrou RISC (Reduced Instruction Set Computer) sa vyznačuje redukovaným inštrukčným súborom. Inštrukcie sú jednoduché, ich vykonanie trvá krátko (v jednom strojovom cykle) (Motorola 88000).

Prúdové spracovanie inštrukcií

Inštrukčný cyklus sa vo všeobecnosti skladá z týchto fáz:

1. výber inštrukcie z pamäte
2. dekodovanie inštrukcie
3. výber operandov (ak sú v pamäti alebo vo vstupnom zariadení)
4. vykonanie požadovanej operácie nad operandami
5. zápis výsledku do pamäte alebo výstupného zariadenia (ak má výsledok ostať v registri, táto fáza odpadá)

Pri procesoroch by nás mala zaujímať:

- rýchlosť
- šírka vnútorných registrov
- šírka zberníc pre vstupno-výstupné údaje
- adresná zbernica
- veľkosť pamäte cache

Pripojenie procesora

Procesor je k OP pripojený pomocou **dátovej vonkajšej zbernice**. Podľa jej šírky vieme povedať koľko informácií sa presunie z/do OP počas pracovného cyklu procesora.

Ďalšia zbernica, ktorá sa nachádza v procesore je **adresná zbernica**. Jej šírka určuje akú veľkú časť pamäte RAM dokáže procesor zaadresovať.

Rýchlosť procesora a pamäť CACHE

Rýchlosť práce procesora je určená synchronizačnými hodinami (pamäťové moduly sú omnoho pomalšie ako procesor). Aby bola možná bezproblémová komunikácia je zriadená vyrovnávacia pamäť **CACHE**.

Existujú dva typy cache pamätí, kt. procesor bezprostredne využíva:

- L1 cache pamäť je rádovo desiatky kB

- L2 cache pamäť je rádovo stovky kB (až MB)

Prerušovací systém procesora

Charakteristickým znakom súčasných procesorov je vyspelý **prerušovací systém**, ktorý umožňuje efektívnu implementáciu viacpoužívateľských a viacprogramových OS a rýchlu odozvu na externé udalosti.

Mikroprocesor vykonáva program a nastane požiadavka okamžitej obsluhy novej udalosti. V tom momente musí μP prerušiť vykonávanie práve bežiaceho programu a začať vykonávať nový program – obslužný program prerušenia. Po skončení obslužného programu bude μP pokračovať v pôvodnom prerušenom stave.

Prerušovací systém procesora

Prerušenie sa skladá z týchto krokov:

1. prijatie požiadavky na prerušenie
2. odloženie stavu procesora (μP)
3. zistenie zdroja prerušenia
4. vykonanie obslužného programu prerušenia
5. obnovenie pôvodného stavu procesora
6. pokračovanie v prerušenom programe

1. prijatie požiadavky na prerušenie

Požiadavka na externé prerušenie môže prísť v ľubovoľnom čase, t.j. aj uprostred vykonávania inštrukcie. S obsluhou prerušenia (t.j. odloženie stavu μP , ...) sa začne až po dokončení práve vykonávanej inštrukcie.

Prerušovací systém procesora

2. odloženie stavu procesora μP

Okamžitý stav procesora je charakterizovaný obsahom všetkých registrov μP . Jedným z registrov je programové počítadlo (PC), ktoré obsahuje adresu nasledujúcej inštrukcie. Inštrukciou, ktorá sa nachádza na tejto adrese sa bude pokračovať po skončení obslužného programu prerušenia. Stav μP sa odkladá do zásobníka, ktorý umožňuje aj hniezdenie prerušení, t.j. počas obsluhy jedného prerušenia môže prísť k akceptovaniu ďalšieho prerušenia s vyššou prioritou.

Prerušovací systém procesora

3. zistenie zdroja prerušenia

V PC môže byť viac zdrojov prerušenia, ktoré musia byť samostatne identifikovateľné. μP musí zistiť, ktorý zdroj prerušenia požaduje obsluhu, aby vedel odštartovať zodpovedajúci obslužný program.

Synchrónne prerušenia majú pevne určené štartovacie adresy obslužných programov.

Asynchrónne prerušenia štartovacia adresa sa určuje prostredníctvom vektora prerušení.

Vektor prerušení (prerušovací vektor) je ukazovateľ tabuľky štartovacích adries obslužných programov prerušení. Tento vektor je načítaný μP z údajovej zbernice po prijatí prerušenia v špeciálnom cykle potvrdenia prerušenia (Interrupt Acknowledge Cycle - IAC)

Prerušovací systém procesora

4. vykonanie zodpovedajúceho obslužného programu prerušenia
Vykonanie obslužného programu prerušenia. μ P vykoná obslužný program.
5. obnovenie pôvodného stavu procesora
Obslužný program prerušenia je ukončený inštrukcou návratu z prerušenia, kt. zo zásobníka obnoví pôvodný stav μ P.

Asynchrónne prerušenie

Ide o prerušenie, ktoré priamo nesúvisí s vykonávanými inštrukciami a môže nastať kedykoľvek. Je to tzv. **externé (hardvérové) prerušenie** a typicky je požadované niektorým vstupno/výstupným zariadením, keď je toto pripravené na prenos.

Processor má dva prerušovacie vstupy pre externé prerušenie:

Vstup maskovateľného prerušenia - inštrukčný súbor procesora obsahuje v tomto prípade špeciálne inštrukcie, ktoré umožňujú povoliť/zakázať prijatie požiadavky z tohto vstupu.

Vstup nemaskovateľného prerušenia - toto prerušenie nie je možné zakázať (výpadok U_N)

Synchrónne prerušenie

Toto prerušenie priamo súvisí s vykonávanými inštrukciami a nie je ho možné zakázať.

Softvérové prerušenie - je generované po vykonaní špeciálnej riadiacej inštrukcie. Parametrom tejto inštrukcie je číslo prerušenia, ktoré sa má obslúžiť. Toto prerušenie sa používa pri volaní funkcií OS.

Výnimka (exception) - generuje sa automaticky, ak nastane chyba pri vykonaní inštrukcie (delenie nulou, nedef. OK inštr.)